

Slovenski Učitelj

**Pedagoška revija
in glasilo Slomškove družbe
v Ljubljani**

3

Leto XII

1940

•Slovenski Učitelj• izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Aleksandrova
cesta 10. Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina letno 50 din.
Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa
upravništvo. Izdajatelj in lastnik je »Slomškova družba« v Ljubljani. — —
Odgovorni urednik: Strukelj Ivan. Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani
(Jože Kramarič).

Vsebina 3. št.: Še nekaj misli k članku »O naših nalogah v novem letu« (Vinko Brumen). — Moji stiki z nadzornikom F. Lužarjem (Vinko Brumen). — Slovenski učitelj (Fister France). — Nauk o duši (E. Bojc). — Iz mojega razreda (Anica Lebar). — Nadzorovanje učiteljstva (B. Kajtimar). — Psiha slovenskega naroda (prof. Ema Deisinger). — Nekaj snovi za pouk v višji ljudski šoli (Rafael Zazula). — Telesna vzgoja, mladina in šola (Pavle Kveder). — V letu 1939 zgrajena šolska poslopja (aaa). — Izvestja mladinske glasbe v šolskem letu 1938/39 (Maks Pirnik). — Književne vesti.

Knjižne izdaje »Slomškove družbe«:

1. A. Lebar: »Oskrba manjnadarjencev.« Cena 10 dinarjev.
2. France Bevk: »Pastirčki pri kresu in plesu.« Cena 5 dinarjev.
3. Rudolf Wagner: »Gremo v Korotan.« Cena 10 din.
4. Rudolf Wagner: »Poglejmo v beneško Slovenijo.« Cena 10 din.
5. Ivan Čampa: »Stirje zvonarčki.« Cena 6 din, vez. 10 din.
6. France Bevk: »Grivarjevi otroci.« Cena 8 din, vez. 12 din.
7. Marija Jezernik: »Vesele uganke.« Cena 8 din, vez. 12 din.
8. Krista Hafner: »Kako naj se otrok uči.« Mala brošurica za starše. 2 din.
9. Franc Ločniškar: »Vrtec« za leto 1938/39, vezan 25 din.
10. »Slovenski učitelj« za leto 1938/39, vezan 55 din.

Naročila sprejema »Slomškova družba« v Ljubljani, Aleksandrova c. št. 10, dvorišče, I. nadstropje.

OPOZORILO

na

velikonočno zborovanje

Slomškove družbe,

ki bo

v torek po vel. noči, 26. marca 1940.

Določen je nastopni dnevni red:

1. Ob 9. uri sv. maša v frančiškanski cerkvi.
2. Zborovanje v frančiškanski dvorani. Poskrbeti hočemo za zanimiv dnevni red, ki ga bomo objavili pravočasno v »Slovcu«.

K obilni udeležbi
vabi odbor
že sedaj.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 5. vsakega meseca. Naročnina za list znaša 50 din, članarina »Slomškove družbe« 5 din, prispevek za vzdrževanje lokala 12 din = skupaj 67 din letno.

Položnica Poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073. Člani »Slomškove družbe« in naročniki »Slovenskega Učitelja« morejo biti le redni plačniki.

Uprava in uredništvo.

Slovenski Učitelj

Pedagoška revija in glasilo Slovske družbe

Leto XXXXI

V Ljubljani 5. marca 1940

Štev. 3

Vinko Brumen

Še nekaj misli k članku „0 naših nalogah v novem letu“

(Glej štev. 2. »Slov. učitelja«.)

Poiskati bi bilo kak mali ducat takih ljudi, ki bi hoteli in mogli sodelovati pri izdelavi načrtov za preosnovo šolstva. Zadostuje nekaj izkušnih praktikov iz raznih šol in iz šolske uprave, pa nekaj teoretikov, ki so jim ta vprašanja blizu. Ni vsak praktik dober za tako delo, še manj vsak teoretik. Ta ali oni zna sicer dobiti uspešen stik z učenci svojega razreda, ni pa nikoli čutil posebne potrebe, da bi se dvignil nad svoj razred in se ozrl po celotnem šolstvu. Srečni smo lahko, da imamo take po naših razredih, pri šolski preosnovi bi menda mogli manj pomagati.

Podobno je s teoretiki. Tudi od teh za sodelovanje pri šolski preosnovi ne bi bil dober kar vsak pripadnik tropa, ki spise in knjige daje med ljudi ter orje ledino naše teoretske pedagogike. Šolska preosnova terja v prvi vrsti stvariteljskih ljudi. Ne moremo pa mimo dejstva, da je med »pisarji« mnogo in preveč takih, ki se sicer odlikujejo po neki ostrini uma, manjka pa jim globokosti zdravega razuma in dovoljne rahločutnosti za vrednote, ki niso otipljive narave. Taki so po svoji usodi v prvi vrsti kritiki, nergači, ki pač dobro vidijo in razglašajo napake sedanje šole, težko pa dobiš od njih kako pametno misel za šolsko preosnovo. Nekaj gesel in krilatic, privzetih sam Bog ve kje, za to še ne zadošča. Preosnova šolstva je prav tako ustvarjalno delo kakor vsako drugo kulturno delo.

Pa bi že našli prave ljudi, če bi malo skrbneje pogledali za njimi. Ti bi se potem dela lotili. Pa se mi naj ne jemlje za zlo, če tudi k temu zapišem nekaj misli. Ne mislim moriti z nikakimi podrobnostmi, niti nočem trditi, da bi to bilo za kogar koli obvezno. Le v nekaj potezah bi rad pokazal, kaj bi na našem mestu storili Angleži.

Če bi se oni hoteli lotiti preuredbe svojega šolstva (v resnici so v njej), bi zaupali nalogo, da sestavi potrebne idejne načrte, posebni skupini ljudi, ki se imenuje »Consultative Committee« in je stalen svetujoč odbor pri osrednji šolski oblasti ali ministrstvu. Ti možje bi po potrebi pritegnili še nekaj ljudi ter bi si razdelili delo. Pregledali bi razvoj šol-

stva in poiskali gonilne sile, ki so mu dale dotedanjo podobo in vrednost. Za mnenje bi vprašali vidnejše šolnike in zapisali njihove izjave. Ozrli bi se po svetu, zlasti tjakaj, kjer so reševali podobne naloge. Seznanili bi se s potrebnimi izsledki mladinoslovja in drugih pedagoških strok. O vsem nabranem gradivu bi se potem temeljito pomenili.

Vinko Brumen

Moji stiki z nadzornikom F. Lužarjem

Leta 1935 sem se pripravljaj na diplomski izpit na univerzi v Ljubljani. Za spis o kulturnopedagoškem pomenu Slomškovega dela »Blaže in Nežica« sem dobil kraljevo svetosavsko nagrado. Začel sem ga pripravljati za tisk in v začetku naslednjega leta je nastala iz njega doktorska disertacija. Pri predelavi sem izločil nekatere odstavke, ki niso bili zadosti tesno povezani z osrednjim vprašanjem, vendar pa bi po nepotrebnem povečali obseg disertacije. Prišel sem na misel, da bi jih priobčil v kakem listu, v disertacijo pa bi vnesel le glavne izsledke.

Ko sem v mislih iskal primeren pedagoški list, sem se ustavil pri »Slovenskem učitelju«. Glasilo Slomškove družbe je pač prvo poklicano, da priobči spis o Slomšku in njegovem pedagoškem delu. Obrnil sem se na takratnega urednika — nadzornika F. Lužarja in mu ponudil prispevek, za katerega sem računal, da bo obsegal kakih deset strani. Urednik je ponudbo sprejel, dasi mu nisem mogel ničesar pokazati, ker sem še stikal za gradivom in pisal članek sproti. Tako se je zgodilo, da je spis izhajal v listu dve leti ter narastel na čez 60 strani. V »Slovenskem učitelju« sta mu delala družbo še dva druga prispevka o Slomšku. Meni je bilo nekoliko mučno. Bal sem se, da ne bi list postal bralcem preveč enoličen. Toda urednik me je znal potolažiti: »Slomšek je naš največji pedagog; njegovo delo smo dolžni čimbolj raziskati in se z njim seznaniti. Le nadaljujte!« Spis je torej izšel v celoti, ostalih drobcev, ki jih še nekaj imam, pa nisem vendar niti izdelal niti priobčil.

Tako sem se seznanil z nadzornikom Lužarjem. Odtlej ves čas njegovega urejevanja ni izšla nobena številka »Slovenskega učitelja« brez mojega prispevka. Sam sem imel vedno kaj na razpolago, urednik pa se je vedno skrbno zanimal za moje delo in pazil, da je dobilo svoj delež. Redno sem mu torej za vsako številko prinašal svoj rokopis in prav tako redno mi je prinašal na dom krtačne odtiske mojih prispevkov, da sem jih pregledal. Tudi na njegovo pobudo sem začel v posebni rubriki zapisovati važnejše pedagoške dogodke ter sem prenehal šele v Slovenjem Gradcu, ko mi je postalo zbiranje pretežavno, ker sem bil od marsičesa odrezan.

V prvem času sodelovanja se nama je zgodila neka nerodnost. Pod vplivom pokojnega prelata dr. Kovačiča in zaradi ljube enotnosti sem jaz takrat pisal oblike: Slomška, Slomškov. Nadzornik Lužar je bil mnenja,

da so boljše prejšnje oblike: Slomška, Slomškov, ni pa hotel mene popravljati, dasi sem mu to izrecno dovolil. Rekel je: »Pišimo oboje, da prisilimo slaviste k odločitvi!« Neki gospodje takrat namreč niso hoteli dati v tej zadevi točnega odgovora, najbrž iz osebnih ozirov do Kovačiča. Midva pa sva vendar slabo naletela. Pod uredniškim naslovom: »Razprave o Slomškovih spisih« je namreč na prvem mestu izhajal moj prispevek z naslovom: »Slomšekova izdaja šolskih knjig«. Urednik jih je zaradi tega »dualizma« nekoč pošteno slišal v radiu, pa je menil, da to ni nič hudega in da se bomo prej ali slej že povzpeli do enotnosti. Jaz sam sem medtem zopet začel pisati obliki: Slomška, Slomškov, v »Slovenskem učitelju« pa sem vztrajal do konca članka pri Kovačičevih oblikah.

Pa še nekaj naju je družilo z nadzornikom Lužarjem: Ko sem se ukvarjal z »Blažetom in Nežico«, sem zvedel tudi, da je Lužar pripravil nov natisk Slomškove knjige. Po meni so zvedeli za to v Mariboru, kjer so se zanimali za moj spis, da bi mogel iziti kot uvod novi izdaji »Blažeta in Nežice«, ki so jo tudi pripravljali. Da ne bi po nepotrebnem tratili energij, sem svetoval Lužarju, naj dobi stik z Mariborom in naj skuša tam spraviti v tisk svoj rokopis. Mož je to storil, toda pogajanja so se — ne vem več, zaradi česa — razbila in je moja disertacija sicer izšla sama, »Blaže in Nežica« pa ne in Lužarjevo delo je tudi ostalo v rokopisu. Sam sem kmalu nato odšel na študijsko potovanje, ki mi je v ospredje zanimanja postavilo nekoliko druga vprašanja, Slomšku in njegovemu delu pa sem se nekoliko odtujil. A ostala mi je še vendar stara ljubezen do zgodovine slovenske pedagogike, ki bi se ji prej ali slej rad zopet posvetil. Za dve leti bo poteklo 80 let od Slomškove smrti in 100 let od prve izdaje »Blažeta in Nežice«. Ali ne bi najlepše proslavili obe obletnici, ko bi dali Slovincem novo izdajo stare knjige, seveda primerno raztolmačeno? Pri tem bi pač mogli s pridom uporabiti tudi Lužarjev rokopis.

Z nadzornikom Lužarjem sva se pogosto razgovarjala, ko sem mu prinašal prispevke ali popravke. Rad se je menil o našem pedagoškem življenju, ki ga je vse do zadnjega budno spremljal in kot urednik pedagoškega lista tudi moral spremljati. Rad je tudi povedal kaj iz svojih izkušenj ali iz življenja Slomškove družbe, najraje pa je govoril o svojem listu. Zanj je ves živel in vedno je želel, da bi mogel izhajati vsak mesec. Še sedaj se spominjam, s kakim veseljem mi je povedal, ko je bilo to sklenjeno. Včasih je tudi kaj potožil; nekateri sodelavci da so premalo pazili na jezik in so mu dajali mnogo dela s popravilanjem; nekateri so silili k objavi svojih prispevkov, ki niso mogli priti takoj na vrsto itd.

Najmanj je nadzornik Lužar govoril o sebi. Če ne bi videl od drugod, skoraj ne bi mogel vedeti o njegovem delu v Izlakah, niti o njegovih upokojitvah in podobnih zadevah.

Vedno je bil mož pripravljen na uslugo. Če sem želel kak odtis ali kako številko lista, je rad preskrbel. Večkrat me je celo vprašal, če imam še kake želje. Prav lepo se je poslovil, ko sem odhajal v Slovenj Gradec.

Skromno in skoraj neopazno mi je dal nekatera navodila za delo v šoli, za ravnanje z učenci, za stike z učitelji. Zame je imel ob tej priložnosti sto dobrih želja, zase je izrazil le eno: tudi na novem mestu naj ne bi pozabil lista. Nisem ga, dasi mi je bilo nekaj časa vsako pisanje nemogoče.

S temi vrsticami bi se rad poklonil pokojnemu nadzorniku, ki pa sem ga poznal le malo časa kot vestnega in skrbnega urednika, pa nadvse uslužnega, skromnega in zelo dobrega človeka.

Fister Francè

Slovenski učitelj

(Dalje.)

Ko je učitelj Jaka umrl, so zanj molili vsi, ki jim je dobro hotel.

Kadar je moral gospod k bolniku, je kar učitelj Lenart poldne pozvonil, ker druge duše, razen stare dekle Polone, ni bilo blizu. O tem so kolegi stikali glave, da jim Lenart sramoti stan, da črnim pete liže in po babje klečeplazi. Za to se Lenart ni zmenil nikoli. Ljudje so ga pa še bolj spoštovali. Dekleta in fante je učil peti in k toči je vselej pozvonil, kadar ni bilo gospoda pri domu. Kadar je bila cerkev premajhna za zbrane, verne, poštene ljudi, je Lenart orgljal in ljudje so peli kakor eden. In če je Polonca zapela čez, se je Jernej še pokrižati pozabil. Pa ni nič slabega mislil pri tem, tako mu je bilo, kakor vsem, lepo — neizrečeno toplo.

Sonce je stopilo čez vrh, ko je Lenart stopil v gostilno. V kotu pod martro je pila gospoda. Le od strani jih je Lenart pogledal in prisedel k staremu oglarju, ki si je danes pri peči zdravil želodec. Prav vsak bi ju lahko poslušal, saj je bil starček precej naglušen, pa so bili v kotu glasnejši. Da o razvoju, padcu in rasti, o ponosu in časti tam govore, je Lenart ujel od strani. Ko se je neka gospodična spotikala ob svetnike, je Lenart posegel vmes: »Ali se smem jaz zanje potegniti, ko jih ni tu?« Prijazno so segli v roke. Lenart je bil vesel, saj že ne ve, kdaj je videl zadnjega iz mesta. Beseda je dala besedo in tudi gostilničar ni godrnjal čez gospodo.

Gospodična je sanjala o lepi naravi, ki je njen najvišji ideal. Narava ima vse v sebi: nežno, milo in lepo. Pozimi je vsa bela, poleti cvetoča, polna sile in nepremagljivih zakonov! Ali ni človek prišel iz narave, da se je naužije, da se naveseli in se spet vrne k njej, ki jo je vse življenje občudoval? »Narava je nedosegljiva, narava je moj Bog.«

Suh dolgin se je v svobodo zamaknil, da je vino kar pljusvalo iz litra. S civilizacijo si bo človek priboril svobodo, izključil se bo iz suženjske odvisnosti neuke narave. Iznašel bo sredstva, ki bodo delala namesto njega, takrat bo lepo. V tem je pomen našega napredka, da se človek osvobodi, da doseže svoj končni smoter, ki je vložen v človekovi genialnosti.

Še bi govorili, ko bi jih Lenart hotel poslušati. To so klici vase zaljubljenih ljudi, tako sanjajo sužnji brez moči! To so sanje človeka

brez živcev, to je brezbarven glas ubitega lonca, ki za prijetno daruje čast, za toplo hrani slast, ob lepem pozabi na Boga. Za večjo korist se žrtvujejo, za prijetnost darujejo, za čast moledujejo, iz slasti obrekujejo, vselej malo za večje in vedno prav vse za nič! Kdor išče le v tem svoj namen, je slep za pravo lepoto.

Se je Lenart govoril, ker je bil ravno pri volji. Ali je kdo od vas lažniv, ali je kdo krivičen? Išcite ga z lučjo podnevi! Kdor ga bo našel, bo neobjektiven, nesocialen, neljubezniv, brez etikete — hribovski grobijan! To ste ljubljenci družbe, veličine in moči, ker vsak zase nič več ne živi! Pravite, da vera veže duha, ki se ob njej ne more, ne upa sprostiti, pa ne veste, da je vest od Boga? Kdor vero preganja, pred svojo senco beži, ker se sebe v resnici boji. Pa se ob biro spotikate, ob ofre in krače, ob svetinjice in božje poti! Pravite, da to dobro redi. Mislim, da tudi v vašem materialističnem naziranju poznate zasluženo plačilo! Nihče se ne bo obotavljal plačati vina, ki ga je popil. Bira vas pa bode v oči? In svetinjice in božje poti! Še sami začnite s to kupčijo! Le nakujte obeskov s hudičevo glavo, pa jih poljubujte in spoštujte; saj boste odkriti pred samim seboj! In vi v svoji popolnosti smešite ženico, ki gre na Brezje po zdravje k Mariji? Zakaj greste vi k zdravniku često zastonj? In še bi šli, čeprav bi rekel, da vse nič ne pomaga! Čudno, da vas bode v oči, karkoli že po kadilu diši. Kdor je bil že kdaj na Brezjah in gledal stepene obraze, ki se zibljejo okrog oltarja, kdor je videl te mirne oči in roke, ki jim žulji ne puste, da bi se sklenile, je gotovo pozabil na šminko in puder, na lišp in nakit bogatih ljudi, ker so ga telesa, zbrana v molitvi preveč prevzela. Zagledal je veličino duha, zagledal ljubezen srca, občutil je moč božje poti! Vam pa je vse to nič? — — —

Ko je prišel Lenart domov, je bil Bogu hvaležen za zdravo pamet.

Vprašam vas, ali je tudi vam brez očenaša prazen dan? Ali vam je sedmi dan brez sv. maše nedelja? Brez žegna velikonočni kolač nič ne pomeni in oljka nima moči. To ve vsak otrok že na vasi. Zakaj se potem toliko učiteljev vere boji, zakaj jih je moliti sram? Kako je v družini, kjer si ne zaupajo? Na učitelja, ki trosi tujo učenost in se smehlja najgloblji čustvom, ne morejo ljudje pri najboljši volji kaj dati! Kdor se resnice na zunaj boji, je hlapec krvi in mesa, ki ga vsaka žival ima! Le v Bogu se življenje snuje, Bog življenje dovoljuje, Bog brez borbe le zmaguje in učitelj naj se ga sramuje?! Ali mar ni učiteljev, ki jim je to, ob čemer ljudje v eno čutijo, se ljubijo in si pomagajo, teren meglenih abstrakcij in neutemeljenih predpostavk? Kaj je bolj megleno kot fraza, ki zagovarja to, kar piše pero razbrzdanega pisca? Res, besnenje podivjane druhal je jasna utemeljitev krvavih teorij!

Pa se sklicujejo na najširše ljudske plasti, na neenakost in krivice. Če bi bilo mogoče vse ljudi, dobre in slabe, nasititi z enako hrano, obleči v enako obleko, postaviti v isti stan, koliko bi jih bilo izmed teh zadovoljnih? Individualen polet bi bil omejen, in kdo verjame, da bi se telo ne uprlo prisiljeni formi, če se še tega naveliča, kar si je človek po svoji volji izbral!

(Dalje.)

Nauk o duši

UVOD

Predmet dušeslovja

Kakor ima vsaka veda svoj predmet, ki ga raziskuje, tako ga ima tudi psihologija. Beseda »psihologija« izhaja iz dveh grških besedi: »psyche«, ki pomeni toliko kot »duša«, ter »logos«, kar pomeni »nauk« ali »veda«, torej dobesedno veda o duši, kakor se psihologija še danes često določuje. Psihologiji je duševnost s svojimi pojavi predmet raziskovanja, opisovanja in razlaganja. Duševni pojavi, katerih nosilec je predvsem človek, pa so n. pr.: čutenje, predstavljanje, mišljenje, čustvovanje, hotenje z vsemi svojimi različicami, skratka, doživljanja, ki jih psihologija razčlenjuje, opredeljuje in razvršča. Psihologija je torej znanost o dejstvih in zakonih duševnega življenja, njegovega nastajanja, izginjanja in medsebojnega prepletanja.

Dejstva dušeslovnega izsledovanja so vsaj tako številna, neizmerna in nepregledna kakor tista, o katerih nam govori in jih razlaga prirodoslovje, vsekakor pa bolj prikrita, zažgonetna, zamotana in nezgrabljiva, saj zasegajo vse skrivnostne gibljuje »srca« in »duha« in vso usodno pot od zavesti in spoznanja do odločitev in ravnanja. V starem, srednjem in še novem veku vse do nedavna je psihologija izkazovala bolj filozofski ali spekulativni značaj, šele od prejšnjega stoletja dalje zadobiva čedalje bolj izkustven značaj.

Obče značilnosti duševnih pojavov

Posebnost dušeslovnega področja je razvidna zlasti, če duševne pojave primerjamo s fizikalnimi. Vsa vnanja природа s svojimi predmeti in še z našim telesom vred nam je dana samo preko našega doživljanja, dočim so nam pojavi našega zavestnega doživljanja dani neposredno po svojem bivanju. Predmeti vnanje prirode so nam dani posredno po našem predstavljanju brez ozira na to, ali tudi dejansko bivajo ali ne. (Razlika v danosti.) — Kakor se ne moremo neposredno zavedati fizičnih pojavov, tako se ne moremo neposredno zavedati tujih doživljanj; pač pa se moremo zavedati neposredno le lastnih, osebnih doživljanj in si le preko teh, torej posredno predstavljeni tudi tuja doživljanja. Dočim lahko kak fizičen pojav opazuje na enak način več oseb, pa se zaveda vsaka oseba izključno sama svojega doživljanja. (Razlika v dojetnosti.) — Do tretje razlike med fizičnimi in psihičnimi predmeti pa pridemo, če jih primerjamo glede resničnosti ali istinitosti. O doživljanju, takem ali drugačnem doživljanju ne moremo dvomiti, da ga dejansko imamo, oziroma doživljamo, kolikor se ga zavedamo, dočim pri fizičnih pojavih ne more

biti dvom o njih istinitem bivanju načelno izključen, ampak o njih le več ali manj domnevamo, da so istiniti. Psihični pojavi so torej načelno nedvomne, fizični pojavi pa le več ali manj verjetne realnosti. (Razlika v realnosti.) — Doživljanjem dalje ne moremo pripisovati lastnosti, ki jih pripisujemo fizikalnim predmetnostim. Barva, temperatura, teža, prostornost, jakost, trajanje, merljivost so izrazito fizikalne lastnosti, ki psihičnim pojavom načelno ne pritičejo. (Razlika v lastnostih.) — Ko si kaj predstavljamo, si vedno predstavljamo nekaj, kar ni naše predstavljanje samo, marveč, na kar je naše doživljanje kot na svoj predmet naperjeno. Dočim nam torej naše doživljanje pred očuje, oziroma kaže nekaj drugačnega, nego je samo, pa take naperjenosti pri fizičnih pojavih ne najdemo. Doživljanja so naperjene, prirodoslovni pojavi pa nenaperjene realnosti. (Razlika v naperjenosti).

Dočim gre dušeslovnim pojavom nedeljivost subjekta, celotnost in enotnost in jih posamične, brez žive zveze s to celotnostjo osebe (»mikrokosmos«!) ne moremo prav dojeti, pa motrimo posamične prirodoslovne pojave lahko nemoteno ločeno kot delce prirode (»makrokosmos«!). Vse doživljanje je povezano med seboj, zvezano z življenjem človeka in ne more posamično nastopati. Če vzamemo n. pr. le predstavljanje ali le mišljenje, ravnamo podobno, kakor če govorimo le o kosteh pri človeškem organizmu kot o delu telesa, ki je sicer v življenju vedno povezan z mišičevjem, živci, krvjo in p. Skratka, poedinu duševni pojavi so šele v odnosu do celote duševnega živlejnjaja to, kar so.

Razen zavestnega doživljanja pa ločimo še podzavestno, oziroma nezavestno doživljanje, do katerega pridemo le preko zavestnega. Človek je hkrati telesno in duševno bitje v življenjski celoti. Besedica »jaz« ima te-le pomene: 1. psihofizična oseba (n. pr. jaz delam to in to), 2. moje telo z obleko vred (n. pr. moker sem, zaprašen), 3. moja duševnost kot metafizično nositeljico doživljavaev (imam nagnjenja, nazore i. p.) in 4. središče, subjekt našega doživljanja. Šele v tem zadnjem pomenu pridemo do zavestno duševnega. »Jaz« združuje vse naše doživljaje, ostaja sredi vseh izprememb in razvojnih stopenj identičen s samim seboj ter združuje vso obilico preteklega doživljanja v spominjanju. Kakor se lahko zavedamo lastnega doživljanja, tako se lahko zavedamo tudi samega sebe (samozavest!). Vsa naša doživljanja preveva realna enotnost naše zavesti, da so brez ozira na njih preteklost, sedanost ali bodočnost prav naša, ne pa tuja doživljanja. Kadar se zavedamo samega sebe, tedaj je za nas izključen vsak dvom, ali sami tudi resnično bivamo, t. j. živimo. (Descartes: »Cogito, ergo sum«.)

Ko govorimo o doživljanju in doživljajih, moramo oboje med seboj ločiti. Doživljanje je psihični akt, dočim je doživljaj posamična vsebina našega doživljanja. Oboje pa je treba ločiti še od doživetja, ki je prav tako enkratno posamičen močen, vsebinsko bogat doživljaj.

Metode psihologije

Osnovna neposredna in glavna ter tudi najstarejša psihološka metoda je in more biti le *samoopazovanje* (introspekcija). Gre tu za notranje zaznavanje, ki nastopi vselej, kadar postanejo predmeti našega opazovanja razni čutni vtisi (barve, zvoka, vonja, tipa itd.), oziroma naše doživljanje ter »jaz« in njega lastnosti (doživljajska psihologija). Ta metoda ima svoje prednosti, ker je neposredna, natančna in nezmotna, a tudi svoje slabe strani, kar se pokaže posebno pri vrednotenju našega etičnega dejstvomjanja. Vsakdo tudi ni zmožen samoopazovanja. Nekatera doživljanja (afekti, strasti!) pa se po tej metodi sploh ne dajo spoznati. Samoopazovanje, ki se ga psihologija poslužuje pri opisovanju svojega predmeta, pa ni omejeno samo na doživljanja, ki jih v trenutku imamo, ozir. se jih zavedamo, ampak obsega tudi doživljanja, ki smo jih imeli kadarkoli prej in katerih se spominjamo (retrospektivna introspekcija), in končno še opazovanje onih doživljanj, ki si jih po lastnem notranjem dosedanem izkustvu lahko predstavljamo. Dasi orisano samoopazovanje vsebuje glavne pogoje za spoznavanje splošnega jedra celokupnega, lastnega in tudi tujega doživljanja, vendar je treba upoštevati, da imajo ljudje različno čutenje, različno sposobnost pomnenja in jakost spominjanja in mišljenja, različen temperament, značaj itd. in da bi psihologija, ki bi bila zasnovana samo na podatkih samoopazovanja in predstavljala sliko duševnega življenja enega samega psihologa, ne mogla biti znanost v pravem, objektivnem smislu.

Zato je treba, da samoopazovalno metodo dopolnimo z metodo *opazovanja drugih* (observacija), ki je pa le posredna, t. j. taka, da iz izraznih kretenj drugih, n. pr. vika, solz, smeha, mimike sploh, govora, izjav, izpovedi, dnevnikov, pisem, reakcij in dela (behaviorizem, t. j. obnašanje proučujoča psihologija) spoznavamo tujo duševnost. Ta metoda nam šele omogoči, da moremo n. pr. proučevati duševno življenje otrok, primitivnih in nenormalnih bitij, živali itd. Seveda ima tudi ta metoda, ki se oslanja na prejšnjo metodo samoopazovanja, svoje nedostatke. Težko se popolnoma vmislimo v tuje duševno življenje, ker vsi ljudje ne doživljajo na enak način in se včasih tudi pretvarjajo (v igri n. pr., v afektiranosti, v laži i. p.), in zato se i tu lahko varamo. Razvojno, to vidimo pri otroku, pa tudi v zgodovini filozofije in kulture sploh, gre prednost tej metodi nasproti samoopazovanju, za katerega človek kasneje (v puberteti) dozori. Zato je tudi *posnemanje*, ki sloni neposredno na tej metodi opazovanja drugih, prvotnejše ter v kulturnem smislu tudi primitivnejše od lastnega *ustvarjanja*, ki je plod vaseglednosti (introspekcije). Seveda pa nastopi kritično in objektivno opazovanje drugih šele na osnovi prejšnjega, nič manj kritičnega in pravilnega samoopazovanja.

Obe navedeni metodi podpira *preizkuševalna* metoda (eksperiment), ki pa se mora dokopati preko več primerov do povprečne ugotovitve. Glede svojega cilja morejo biti psihološki eksperimenti različni.

Tako razlikujemo kvalitativne eksperimente od kvantitativnih; cilj prvih je opis duševnih pojavov, cilj drugih pa njihovo merjenje, pri čemer se poslužujemo posebnih aparatov. Dalje so preizkusi lahko s posameznikom ali manjšo ali večjo skupino. Posebno znana je pri tem metoda *t e s t o v*. Dušeslovna preizkuševanja vrše v vseh modernih državah danes posebni psihološki laboratoriji in psihotehnični inštituti v zvezi s posvetovalnicami za življenjske poklice, ki so večinoma priključeni univerzam. Prvi tak inštitut je pri univerzi v Leipzigu osnoval znani psiholog Wilch. Wundt. Naj navedemo le nekaj aparatov, ki se jih taki zavodi poslužujejo: esteziometer (za merjenje občutljivosti kože), kardiograf (za registriranje ritma srčnih udarcev pri razburjenih, pri intelektualnem delu, umoru itd.), sfigmograf (za registriranje ritma krvnega pulza pri sličnih pojavih), pneumograf (za registriranje ritma dihanja) ter tahistoskop (za merjenje pažnje) itd. Vendar eksperimentalna metoda ne more nikdar nadomestiti samoopazovalne metode in opazovanja drugih, temveč more te dve metodi le dopolnjevati in podpirati. Zato tudi samcata, brez prvih dveh ne more uspešno nastopiti, kakor se je tudi časovno za njima pojavila.

Končno naj omenimo še *s t a t i s t i č n o* metodo, ki na podlagi velikega števila podatkov ugotavlja splošne zakonitosti duševnega življenja. Nezavestno duševnost raziskujemo s posebnimi metodami. (Dalje.)

Anica Lebar

Iz mojega razreda

(Dalje.)

Ko ima razrednik izpolnjene prijavnne liste, kar se zgodi nekako do aprila, vse te otroke pregleda šolski zdravnik, ki vpiše na posebno stran svoje opazke in ugotovitve. Pri tej preiskavi morajo biti navzoči starši, ali vsaj mati.

Ko so tako prijavnne listi izpolnjeni, jih pošlje upravitelj ljudske šole preko okraja ali tudi kar naravnost upravitelju pomožne šole. Ko ima ta zbrane vse prijavnne liste, pridejo prijavljeni otroci — nekako v maju — v pomožno šolo, kjer jih porazdele v oddelke, kamor po svojem znanju najbolj spadajo, in jih opazuje in preizkuša še strokovni učitelj pomožne šole, ki tudi v prijavnne liste vpiše vse, kar zahtevajo navedena vprašanja. Seveda pa mora svoje opazovanje vnašati tudi še v posebne zapiske, ki mu bodo koristili pri sprejemni preizkusni komisiji. Ta se zbere okoli 15. junija (člani so: okrajni šolski nadzornik kot predesdnik, šolski zdravnik, upravitelj ljudske šole in strokovni učitelji pomožne šole, ki so otroke opazovali, navadno tudi oče ali mati). Pri komisiji — preizkuša se vsak otrok posamezno in posebe — je treba ugotoviti, ali otrok spada v pomožno šolo, ali sodi nazaj v ljudsko šolo, ali je celo tako slab, da bi ga bilo treba oddati v zavod za slaboumne. Na podlagi zapisnikov iz ljudske šole, iz pomožnega oddelka in na podlagi izpita, ki ga je treba napraviti (čez tisti razred, v katerem je otrok bil, pa tudi sicer zaradi inteligenčne

stopnje), to ni težko, zlasti še, ko je nekdo domačih zraven, ki sliši, kako otrok odgovarja, in navadno še sam pristavi o težavah pri učenju in navadno prosí, naj bi vendar pomagali otroku, da bo kaj znal.

Komisija potem vpiše, da se je soglasno odločila za prvo, za drugo ali za tretje. To potem podpišejo v prijavnem listu vsi člani komisije. Uspeh komisije se po predpisih uradno sporoči pisмено staršem.

Če bi pa komisija ne bila soglasna, je treba poslati prijavne liste in zapisnik komisije, iz katerega je razvidno vse, kar je bil otrok vprašan, kakor tudi celotni potek komisije, kr. banski upravi, ki na podlagi spisa odloča, ali se otrok sprejme v pomožni oddelek ali se vrne nazaj v ljudsko šolo.

Tako so bili torej otroci sprejeti v pomožni oddelek. Vsi zadevni predpisi za prijavo, za sprejem in za sprejemno komisijo so v pravilniku o prijavi in sprejemu otrok v pomožne oddelke po § 15 in 58, ki ga je izdalo ministrstvo prosvete O. N. br. 9905 z dne 12. febr. 1932. (Prosvetni glasnik.)

Začasni učni načrt za pomožne šole (oddelke) je tudi izdalo ministrstvo prosvete O. N. br. 25611 z dne 28. marca 1931.

Ta odloka sta temeljne važnosti in vsebujeta vsa določila, ki so potrebna za notranjo organizacijo in za način pouka v glavnem; podrobna določila pa prinese s seboj — vsak otrok.

Maksimalno število otrok v posameznem oddelku je 12, za nadaljnjih šest se lahko otvori vzporednica.

Na prvi pogled je tako delo kar prijetno. Če pa pomislimo, da je teh 12 otrok v svojem razvoju in znanju povsem različnih, da komaj po dva ali tri spraviš v eno skupino, potem je razvidno, da tak skoraj individualen pouk zahteva zelo veliko od učitelja.

Ne morem tajiti, da sem v dobi 27 letnega dela na pomožni šoli večkrat izpreminjala svoj vzgojni in učni postopek in seveda svoj vzgojni, učni in pozneje delovni princip. V prvih letih je bilo treba giedati, da so otroci ob koncu šolskega leta dokazali v šoli in doma, da so mnogo pridobili, da je torej pomožna šola res koristna ustanova. V tistih letih, ko je bilo treba vsak dan bojevati boj za obstoj pomožne šole — saj še sedaj ne manjka nerazumevanja zanjo — ko je bilo treba staršem pokazati, še bolj pa dokazati na eni strani, da je otrok res drugačen kakor so drugi otroci, na drugi strani pa, da se uči, bolje uči in napreduje, kakor bi mogel v ljudski šoli, ni nič čudnega, da sem zadovoljila svojce. Morebiti sem tedaj na rovaš boljših in vidnejših uspehov pretiravala tu pa tam z mehanskim učenjem in znanjem, dasi si tega nisem svesta. Moji svetovalci so bili tedaj edinole strokovne knjige, ki so me očitno obvarovale večjih formalnih in snovnih pogrēšk. Dunaj, München, Leipzig, Berlin, Praga, Brno so bili tedaj vzori in tudi zatočišča za osebne razgovore in nasvete.

Vedno bolj sem spoznavala v otrocih ljudi s slabotnimi, nejasnimi, počasnimi čutnimi vtisi, katerim naj bi se pred vsem drugim pomagalo z

intenzivnim, razumnim podavanjem, z delom in prikazovanjem, z zahtevo glasnega in jasnega izgovora, s kričečimi barvami, s pretirano poudarjenimi slikami, s poudarjenim motornim potekom vsega pouka, z daljšim postankom pri posameznih vtisih, s temeljitim in krepkim ponavljanjem.

»Je in ni«, tako sem po letih tega in takega dela ugotovila in iskala dalje, dokler nisem prišla do nove stopnje svojega razvoja.

Pa sem delala zopet drugače. Pričela sem največ vrednosti polagati na vzbujanje otroškega zanimanja, pažnje, volje za sodelovanje, veselja za duševni napor. Saj delovanje čutnic zavisi od duševnega dela, ki se vrši v možganskih centrih.

Spočetka me je pri pouku vodil otrok, smer njegovega zanimanja, in šele pozneje sem skušala otrokovo hotenje navezati na svoj učni sestav. Nato sem skušala otrokom dati prilike, da so doživljali najjačje duševno sodelovanje pri pouku, da jim je postalo močno in trajno zanimanje — v tem je njihova tipična pomanjkljivost — navada vse dotlej, da se jim ostale duševne moči: razumevanje, presodek in hotenje, formalno stopnjujejo, razvijejo, ojačijo. Da sem morala za to ves svoj učni program posameznega predmeta in vsega pouka kolikor največ mogoče zanimivo in otroškemu življenju primerno ter zato v njem samem prikazati z njihovim najživahnejšim sodelovanjem, je razumljivo. Pa sem stalno vedno še in še razmišljala, kakšnih in katerih vaj in nalog naj se poslužujem, ki bi bile dovolj močne za zbujanje zanimanja in njegovo jačenje ter pravilno usmerjenje.

Zastavila sem si tudi vprašanje: Kateri način duševnega dela zanima pač otroke najbolj?

Morda bi kdo mislil: pravljice, pripovedke — to je najlažje in najprijetnejše. — Toda: na pomožni šoli ne! Pri pomožnošolskih otrocih je to že druga in celo tretja stopnja. Opazovala sem, da so otroci prvega in drugega šolskega leta, ko sem napovedala povest, bolešno nakremžili obraz, ali brez vsakega zanimanja položili glavo na klop in si še pri tako lepi pravljici niso znali ničesar predstavljati.

Pomožnošolski otrok se v prvi vrsti zanima — kakor vsi primitivni ljudje — čisto osebno za sebe in šele pozneje za kako drugo stvar neposrednega razmerja. Kolikor bi mogel biti v pripovedovani pravljici sam v središču vsega poteka, toliko bi bil tudi zmožen zanimanja zanjo. Na tak način ustvarjati pravljice pa ne more vsak učitelj, pa najsi bi bil prvovrstni literat.

Pomožnošolski otrok, kakor tudi je izven družabnega reda zaradi svojih asocialnih nagibov, želi in hoče kmalu, ko mu je postalo okolje enakih otrok na pomožni šoli prijetno, da njegovo delo in njegove napore vrednotimo s hvalo in grajo v primerjanju z njegovimi tovariši. Zato sem v začetku šolskega leta poskušala s tekmovanjem vsega razreda, ki mu more že nižja stopnja biti kos. N. pr.: Kdo bo narisal najlepše križe in največ križev na tablico! — Otroci so imeli tablico in kredo in so na ukaz: Zdaj! s tekmo pričeli. Nihče ni gledal k drugemu, vsak je z vročično

naglico in obenem z natančnostjo risal križe, dokler ni ukaz: Dovolj! prekinil dela. Postavili smo tablice drugo ob drugi na vidno mesto ter poiskali izmed vseh ono, ki je imela največ in najlepših križev. Otrokom ni bilo treba vodstva za to delo; s kritično-strokovnim očesom so opazovali, izbirali, določali.

Učitelj doživi pri takih tekmah zanimive stvari. V enem izmed mnogih letnikov sem skozi dva tedna točno zapisovala rastoče število izgotovljenih križev in sem s tem dobila jasno sliko o zmožnosti posameznika in — pač slučajno — tudi o primerjavi otrok. Po dobljeni sliki so se pokazali tudi nezmožni in se izločili iz razredne zajednice. — Kako zanimivo je bilo, ko so otroci na tak igraječ način pokazali, kaj in koliko zmorejo!

Pozneje sem na srednji stopnji doživela najintenzivnejše sodelovanje pri vaji težkega stavka ali celotnega nareka toliko časa, da se je število pogršek znižalo na najmanj. Otroci se kratkomalo niso utrudili in so zopet in zopet poskušali, če končno vendar ni pri vseh O pomot. Oči so se zasvetile, ko sem naznanila: Zdaj pogledamo naš narek! — Moj prvi narek v novem polletju je pokazal v 5 dneh (10 dnevne učne enote) največ 45—31—21—12—7 pomot. Niže nismo šli, ker tega zaradi zadnjih slabih otrok ni bilo pričakovati. — Kaj vse uče te številke! In vesela napetost otrok pri tem!

Velikansko veselje je bila otrokom »pismena« ura stvarnega pouka (na koncu drugega ali v začetku tretjega leta). V taki uri je pisanje že sredstvo in nima več samo svojega smotra. Vsak otrok dobi papir in svinčnik. Napišite svoje ime zgoraj v desni kot čisto majhno! Vprašala vas bom razne stvari, vi mi pa ne boste glasno odgovorili, ampak odgovor čisto tiho napisali! Napišite številko 1, zraven pa odgovor na prvo vprašanje! Kdor nič ne ve napisati, naj naredi zraven številke črto! Potem boste napisali številko 2 in zraven drugi odgovor, potem tretji itd. Nekoč sem stavila v 3. šolskem letu ta-le vprašanja:

1. Koliko ljudi je bilo na sliki »Krojač«?
2. Koliko ljudi je bilo na sliki »Družina«?
3. Katere živali so na sliki »Družina«?
4. Katero uro pouka imaš najraje?
5. Katero pesem poješ najraje?
6. Kaj delaš doma najraje?
7. Kaj bi kupil, če bi imel zdajle 5 din?

(Dalje.)

B. Kajtimar

Nadzorovanje učiteljstva

Iz nadzorniških krogov

(Dalje.)

Nadzorovanje ni lahka stvar. Pet ur nadzorovanja bolj izmuči kot pet ur poučevanja. Seveda je tudi v načinu nadzorovanja razlika. Kdor išče pri nadzorovanju vejice in pike, ta se ne bo pretegnil. Nadzornik, ki si pa prizadeva, da bi zajel pedagoško in psihološko globino učiteljevo ter

duševni nivo učencev, mora pa že bolj napeti svoje živce. Vse čute, posebno vid in sluh, mora odpreti na stežaj, da bo pri presoji učiteljevega vzgojevanja in njegovega poučevanja objektivno in pravično sodil. Upoštevati mora tudi vse krajevne okoliščine, ki dvigajo ali ovirajo duševni razmah učencev. Prav v tem imajo svoj izvir želje učiteljstva, da bodi šolski nadzornik le mož, ki je bil več let ljudski učitelj v kmetskih in delavskih krajih. Kakor more izrekati sodbo o uporabnosti orodja le praktik in ne teoretik, tako more objektivno nadzorovati in ocenjevati ljudsko šolo in nje učiteljstvo le praktičen šolnik. Pa dovolj o tem, zato pojdemo k stvari.

V zadnjem »Slovenskem učitelju« sem že zašel v nadzorovanja, zato hočem danes le nadaljevati z nekaterimi pogrški, ki jih ne smemo prezirati. Zadnjič sem bil omenil, kako hitro omagajo pri nadzorstvu oni učitelji, ki niso globlje pripravljeni na pouk. Dobimo pa tudi prave mojstre besede, ki ž njimi pri nadzorstvu florirajo prav tako, kot bi bili govorniki na prižnici ali na kakšnem shodu. Drže se pač načela, da le živa beseda kaj zaleže. Takim učiteljem in nadzornikom navedem tale primer v presojo:

Nekoč je šel na inšpekcijo po deželi Kranjski njen deželni predsednik. Spremljati ga je moral seve tudi tedanji deželni nadzornik. Prišla sta v večji kraj na Dolenjskem. Šla sta tudi v šolo. Prisostvovala sta pouku. Učitelj je govoril in govoril, učenci pa so molčali. Pa se dvigne deželni predsednik in reče deželnemu nadzorniku: Učiteljevega znanja imam že dovolj, rad bi vedel, koliko pa znajo učenci...

S tem hočem reči, ne pustimo se slepiti po zgornosti nekaterih učnih oseb, upoštevajmo pri nadzorovanju estetsko čustvovanje in znanje učencev v prvi vrsti.

Pa še na to bi rad opozoril gg. tovariše, da bi odpravili že po šolah tisto zapravljanje časa s ponavljanjem vprašanj. Kako smešno bi bilo, če bi ljudje v medsebojnem občevarju najprej ponavljali vprašanja in nato šele odgovarjali drug drugemu. S tem se ubija razredna duševna energija, zapravlja pa tudi energija posameznih učencev. Spomnim vas samo na računstvo. Koliko več nalog bi lahko rešili v eni uri, ako bi ne morili učencev z večnim, duhamorečim ponavljanjem učiteljevih vprašanj.

Pa kaj še odpravite? Paradne spisne zvezke! Koliko časa zgubijo s pripravo, popravo in prepisovanjem v »ekstra«-zvezke, ki so namenjeni predvsem gg. nadzornikom in pa tu in tam za razstave, je čudovito. Še je živ gospod inšpektor meščanske šole, ki je take zvezke odklanjal, zahteval pa one, v katerih je bilo vidno pristno delo učencev, pa ne delo učiteljev. Zaradi vzgojnih tendenc ne pozabite pregledati tudi domačih zvezkov, ki jim nekateri učitelji ne posvečajo potrebne pažnje, četudi prav domači zvezki in domače naloge nudijo staršem najlepše ogledalo, kakšen je učitelj v vzgojnem pogledu.

Končno naj vas spomnim, gg. tovariši, še na urnike. Zaradi neustaljenih šolskih razmer in pa tudi delno zaradi tega, ker še niso izginili iz učiteljskih vrst upravitelji Lanovci, dobimo na večrazrednih šolah urnike,

ki bijejo naravnost v obraz vsem zahtevam novodobne didaktike. Sestavljeni so matematično natančno, da ima vsak učitelj enako število ur. Pri tem se dogaja to, da raztrgajo celo predmete, ki so nedeljiva celota. Tako n. pr. raztrgajo celo jezikovni pouk, da uči eden slovnico, drugi branje, tretji spisje; računstvo razdelijo tako, da uči eden računstvo, drugi geometrijo; eden zemljepisje, drugi zgodovino itd. In to v času, ko vse vpije po strnjenem pouku! Gg. tovariši, s takimi urniki proč iz ljudskih šol! Vrata naj si podajajo učitelji meščanskih in srednjih šol, ne pa ljudskih. Glejmo, da bo vendar že enkrat postala ljudska šola vzgojevalnica, kakršno si tudi ljudstvo želi. (Dalje.)

Narodna kultura

Prof. Ema Deisinger

Psiha slovenskega naroda

(Nadaljevanje.)

V slovenski duši je bogata intuitivna stran, ki ne dela nikdar po kakem hladnem računarskem receptu, ampak je njeno elementarno doživljanje otroško pristno in spontano. Celu na rastlinstvo, na domače rože in bilje lije rožnato luč svoje fantazije. Vrhovi planin, ki se svetijo v jutranjem soncu, ravnine, ki se bleste skozi radost mladega jutra, hribi in doline, dobrave in senožeti, o vsa ta prelestna lepota slovenske zemlje je bila kulturno rojstvo slovenske ljudske poezije. Slovenska duša je bolj kot katera koli druga sposobna za skladno sožitje z naravo, zato pa se je v visoki meri obogatila z njeno mitično bližino, ki jo je narod izpel v svojih pesmih, pravljicah in pripovedkah, legendah in rekih. Sledeč temu prirodnemu ukazu v sebi je prejel najlepši dar: ljubezen do življenja in voljo do nje. Slovenski narod se je vedno trdno oprijemal svojih tal, rasel iz njih v vrhove, a v njegovih krošnjah pa je šumljal skozi stoletja prastari mitični duh kot pokoren služabnik prirode. V kultno-preroški, mitično-opojni in kozmično-zagonezni besedi je v svoji pesniški duši opeval prirodo, ne pozabivši i na bilje in rože.

Bajeslovno moč so stari Slovenci pripisovali lanu. Radi so sadili lan, kajti žene in možje so nosili ošpetlje in srajce iz domačega lanu. Verovali so, da je fant, ki nosi laneno srajco, v vojski varen vsake rane. Po moči, ki jo je imela kaka rastlina ali zelišče za človeka, jih lahko razdelimo:

1. v varovavne, ker varujejo človeka nezgod, urokov itd.,
2. v vremenske, ker odganjajo strelo, sušo, slabo letino, točo in povodenj,
3. v srečonosne, ker mu prinašajo srečo v igri, kupčiji in ljubezni,
4. v čudodelne, ki odkrivajo zakopane skrite zaklade, razkrinkajo tudi skrivne sovražnike,
5. v čarovne, ki ozdravljajo raznih bolezni, imajo posebno moč, iz njih so si delale tudi coprnice razna mazila.

Praprotno seme je bilo že od nekdaj čudodelno, kajti verovali so, da napravi človeka nevidnega, kdor ga je del v čevlje, ima pa tudi varovavno moč, ker varuje človeka pred vragom in pred začaranjem. Kdor nosi praprotno seme s seboj, lahko odkrije kristale v prsti, odkrije z njim tudi zakopane zaklade, pa tudi v ljubezni ima srečo.

Poleg lanu je bil tudi bezeg pri starih Slovencih nekoč v velikih čislih. Vsajali so ga pred hlevom, da bi kuža živini ne škodovala, verovali pa so tudi, da se hudič najbolj boji bezga, zato beži pred tisto hišo, kjer raste bezeg. Po Gorenjskem je bila ta vraža zelo razširjena.

Divji pelin (*artemisia vulgaris*) so sadili skoraj ob vsaki hiši. Pelinu so pripisovali ne le varovavno moč, ampak tudi čudodelno. Na kresni večer je pod njegovo korenino oglje, ki se, prav vzdignjeno, spremeni v zlato. Skoraj pri vsaki hiši na Gorenjskem so pustili v vrtcu rasti pelin, kajti hiši potem hudič ne more škodovati.

Brinje so takisto imeli v visokih čislih; bilo jim je čudodelni in čarovni pripomoček. Kdor je bil uročen (kot znak uročenosti so smatrali glavobol), so ga pokadili z brinjevim dimom. Brinov dim prežene tudi vse vragove. Kdor pije brinovo vodo, vidi prihodnje dogodke. Cvetni prah brinjevih mačic dela vsake vrste čudeže.

Šentjanževo rožo (*hypericum perforatum*) so tudi zelo čislali. Natrgane na kresni dan varujejo hišo pred strelo, zato so jih vtikali v mreže na oknih. V pomoč so tudi onemu, ki gre zaklad kopat.

Mnoge rastline in drevesa naših tal imajo skorajda etnografsko vrednost, tako nagelj in rožmarin. Rožmarin je bil poleg nageljna znamenje ljubezni. Ženin in nevesta nista šla nikdar brez njega v cerkev. Sploh je rožmarin zelo obogatil slovensko bajeslovje. Lipa je bila vseskozi slovensko drevo. Slovenci so verovali, da jim lipa čuva domove, da v njo nikdar strela ne udari. Tudi v etnografskem oziru je lipa za Slovence važno drevo. Pod lipo so se zbirali vaščani na razgovore, lipe so sadili tudi pred cerkvami, sploh so lipe mnogo prispevale k idiličnosti vaškega življenja, stari Slovenci pa so ji pripisovali razne bajeslovne moči. Lipov les je bil dober zoper uroke, lipov čaj varuje pred čarovnostjo, lipov pepel so posipali na polja, zlasti na repišče, da bi repa dobro obrodila.

Bršljan (*hederica felix*) je slovel med ljudstvom kot srečonosen, pripisovali pa so mu tudi čudodelno moč. Bršljanov venec, na velikonočno nedeljo v vodo namočen in potem na glavo položen, stori, da je človek vse leto zdrav in vesel. Novoporočena žena, ki je neopazno dala prvo noč zakona možu pod vzglavje bršljanovo listje, bo v zakonu srečna in ostala dolgo mlada, mož pa vedno zdrav. Zato so z bršljanom opletali tudi hiše, kjer se je obhajala svatovščina. Z bršljanom so kitili tudi druga poslopja, da bi se vanjo naselila sreča, iz bršljanovega bokala so pili vodo, da bi ostali dolgo zdravi in močni.

Tudi špajka (*valeriana saxatilis*) in cvet belega pljučnika (*nymphaea alba*), ki raste po ribnikih, sta bila srečonosna. Cvet belega pljučnika so si slovenska dekleta nekoč zatikala v lase, zlasti o binškoštih so si z njim

kinčala lase. O Janževem ima pljučnik to moč, da dekle, ki ga nosi v laseh, dobi še tisto leto ženina in se z njim omoži ter bo rodila same lepe, zdrave otroke.

Poleg teh je bilo še veliko število drugih zelišč in rož, ki so jim ljudje pripisovali čudodelno in srečonosno moč. Lepo število zelišč je bilo posvečeno staroslovenskim božanstvom, od katerih božanstev so dobila zelišča svojo čudotvorno moč. Vremenska zelišča, ki so imela moč, da odvajajo strelo, nevihto in točo, so sadili celo na slamnate strehe svojih hiš, o čemer nas spominja celo ime natresk (*sempervivum tectorum*).

Po Gorenjskem je navada, da na cvetno nedeljo nosijo otroci v cerkev blagoslovit butarice, sestojče iz: leskovih šibic, bršljana, zelenike, špajke i. dr. srečonosnih rastlin. Ko je kmet spomladi zarezal prvo brazdo v njivo, je položil vanjo blagoslovljeno in srečonosno šibico iz butarice, da bi žito lepo uspevalo in raslo in da bi ga toča ne pobila. Da se je kmet tako tresel pred nevihto in točo, je razlog v tem, ker bi vse njegovo trudapolno delo bilo brez haska, ako bi mu toča pobila žito; s čim bi potem čez zimo preživel sebe in družino, ako bi bile njegove shrambe prazne in ne bi imel pri hiši kruha? Spoštovanje do kruha je bilo velikansko; ohranilo se je do danes. Drobtinico, ki je komu padla na tla, mora dotičnik pobrati in poljubiti.

Mnogim rastlinam je že davno naše ljudstvo pripisovalo zdravilno moč in jih rabilo proti raznim boleznim, kajti ljudstvo, ki se je učilo od narave, je bilo dober zdravnik. Za vsako rožo je vedelo, kakšna je njena moč in zoper katero bolezen pomaga, in sicer to že davno pred Kneippom.

Za dviganje zakladov, za preganjanje besov, za dobro letino, za zdravje, srečo, ljubezen, za vse je poznalo ljudstvo sredstvo in lek, namreč domače rože in bilje. Veliko je tudi ljudskih pripovedk o čudotvornem korenu, ki ozdravi človeka vsake bolezni in ki pridobi dekletu zaželenega ženina. Še tako neznatna roža ali zelišče je imelo na slovenskih tleh poseben pomen in vrednost. Materno dušico (*thymus serpyllum*), škrbinko (*lapsana communis*), vodno zlatico (*ranunculus fluviatilis*) so zato ljubili, ki jim pripomore k dobri kupčiji. Sok belih lilij (*lilium candidum*) so cenili, ker stori, da človek vedno mlad ostane. Nagelj, rožmarin, majaron vežejo človeška srca v ljubezni, dočim je štiriperesna deteljica, utršana v kresni noči, vezala človeka z igro in mu prinašala srečo v igri. Marijini laski, hribja resa, očist, ki so ga devali celo po hišni prag, pa so bili na glasu kot lek zoper uroke, donašali pa so tudi srečo.

Ljudstvo je znalo tudi bajati. Bajevnico ali rudosledno palico si je ljudstvo vrezovalo iz raznih vrst lesa. Take palice iz raznih vrst lesa, napravljene v obliki rogovil, so služile ljudstvu za »vzdigovanje zakladov«.

Fantazijska vizionarnost ljudstva je rasla tem bolj, čim bolj je bilo v zvezi z naravo in se je v njenem dihu ovedelo njenih skrivnostnih moči. Prvotna kultura slovenskega ljudstva je bila torej v simboliki in mitih. Substanca te mitične ljudskosti je važna za zgodovino psihe slovenskega naroda.

Slovenska duša ima svojo zgodovinsko določenost, ki ne korenini v kakih političnih silnicah, ampak v njenih starodavnih mitih ter v bajkah in pripovedkah. Ako dopolnimo to zgodovino še z njenim človeškim snom po bogastvu in sreči, na kateri sen je iskala odgovora v bukvah narave, tedaj čutimo v slovenskem ljudstvu pesnika in notranjega tvornega umetnika. Preroške oči ljudstva so čitale iz knjige narave, kaj bo snoval prihodnji dan, kakšno vreme se mu obeta in kakšna bo letina. Čudotvorno moč zdravilnih zelišč in rož pa je ljudska imaginacija pripisovala božanstvu in tako je nastal slovenski rastlinski mit. Tudi rastlinski mit spada k narodni kulturi, le žal, da ga je folkloristika še tako malo obdelala. V njem je povedal narod več kakor pa nam n. pr. povedo narodna oblačila, shranjena v skrinjah in muzejih. Kdor hoče umeti in spoznati velike zaklade slovenske duše, mora nehote upoštevati tudi bajeslovne obrazce iz domačega rastlinslovja. Bajeslovno razkošje domačega rastlinstva ima vsekakor kulturnozgodovinsko vrednost in pomeni kos poezije slovenske duše.

Ko je stara slovenska pesem orila po poljih in dobravah, tedaj je v skladu z življenjskim občutjem ljudstva rasla tudi sugestivna, magična moč bilja v ritem ljudskega notranjega doživetja, kajti ljudstvo je z naivno vedečnostjo otroka verovalo, da mu čudotvorna zelišča in koreni odkrijejo zakopane zaklade, store človeka nevidnega, ga varujejo bolezni in urokov ter mu prinašajo srečo.

Njegova življenjska volja je bila neokrnjena, a romantično nastrojeni slovenski narod je nosil v svoji duši vse pogoje za pozitivni in čim tesnejši odnos do življenja. Ko je prehodil svoje stopnje, tedaj je travmatska peza trdo obležala v njegovi podzavesti. Čeprav je v spremenjenih razmerah postal bolj stvaren, a odsev tega podzavestnega sveta se kljub temu pozna še vedno na njegovi pesmi. Vsak narod mora prehoditi te psihološke stopnje, kajti narod ni samo v krošnji, ki jo tvori njegovo izobraženstvo in kulturno delavstvo, ampak tudi v koreninah in deblu. Psiho slovenskega naroda zatorej ne smemo motriti le po njegovi sodobni obliki krošnje, ampak tudi po njegovem deblu in koreninah, do kam segajo, do katerih spodnjih plasti doživljanja.

Pâtino mitične starinskosti ne nosijo le narodne pesmi, ampak v veliki meri tudi narodni pregovori in reki. Tudi slovenski pregovori in reki so kos pesnitve ljudske duše, pesnitev iz onega starega okolja, v katerem je nekoč slovenski narod živel in rasel. To okolje je danes pozabljeno in mnogim knjiga s sedmerimi pečati, zaradi česar jim tudi narodni pregovori in reki niso vsekdar umljivi. Prav temu staremu okolju se moramo zahvaliti za nepotvorjeno, pristno zlato ljudskih bajk, pravljic, pripovedk, legend in rekov.

Stvariteljski duh se je zvezal z modrostjo. Vsota človeške modrosti je v teh narodnih pregovorih in rekih, ki jih imamo velik zbornik, skrčena na najkrajšo formulo. Ljudstvo, pesnitev, starodavnost, modrost, — štiri velike reči vsakega naroda.

(Dalje.)

Nekaj snovi za pouk v višji ljudski šoli

Baker

Baker je rdeča, precej mehka in trpežna kovina. Dobiva se iz bakrenih rud, med katerimi je najbolj razširjen bakreni kršec. Nekaj te rude se nahaja v gorovju med Škofjo Loko in Cerknem. Posebno bogata bakrena rudišča so na vzhodni meji naše države. Med Djerdapom, Veliko Moravo, Timokom in Črnim Timokom se razprostirajo jugoslovanski Karpati. Gorstvo je nekoliko nižje od našega Pohorja. Ponekod je poraslo z bujnimi gozdovi, mestoma pa golo. Odlikuje se z izrednim rudnim bogastvom. Eruptivne rudne kamenine se nahajajo v 20 km širokem in 80 km dolgem pasu. Bogate so svinca in železa. Veliki rudniki so v Majdanpeku in Boru.

Majdanpek leži 17 km jugovzhodno od Dol. Milanovca in je staro rudarsko mesto. Rudišče ima železne in bakrene rude, posebno veliko bakrenega kršca. Najznamenitejši je bakreni rudnik v Boru. Že v ilirski dobi so tu kopali in talili bakreno rudo. Bakrena ruda v Boru ima tudi nekaj zlata in srebra, in sicer v eni toni bakra od 24 do 306 g srebra in od 36 do 120 g zlata.

V gorovju so tudi bogata ležišča premoga. Znani premogovniki so v Ravni Reki in Senjskem rudniku.

Iz bakrene rude dobe najprej surovi baker, iz surovega bakra pa s pomočjo elektrike zelo čist elektrolitni baker.

Baker tenijo v pločevini in žico, mnogo se uporablja tudi za izdelovanje zlitin. S cinkom tvori med, s kositrom bron, s cinkom in nikljem pa novo srebro ali pakfong. Tovarna za bakrene zlitine je pri nas v Slovenski Bistrici.

Modra galica

Bakrena ali modra galica je v kmetijstvu važno razkuževalno sredstvo. Mnogo se uporablja v vinorodnih krajih, hmeljnikih in za škropljenje sadnega drevja, premalo pa za zatiranje krompirjeve plesni. S škropljenjem krompirja oviramo gnitje gomoljev in ohranimo zdrave liste. Zdravi listi izboljšajo kvaliteto (3% več škroba) in zvišajo količino pridelka do 40%, saj se hranivo za gomolje nareja le v zdravih listih rastline. Seveda se mora krompir večkrat in prav tako skrbno škrobiti kakor vinska trta. Galica pokončuje kaleče trose. Ako pa se je podgobna kal že skrila v notranjost lista, je škropljenje prepozno in neučinkovito. Ker je kaljenje trosov odvisno od vremenskih prilik, je precej težko pogoditi pravi čas škropljenja.

Zaradi važne in obsežne uporabe modre galice je potrebno, da so otroci o njej dobro poučeni, posebno še ker nam galica nudi ugodne možnosti, da otroke uvajamo v umevanje kemičnega presnavljanja. Pouk kemije se po šolah preveč opušča, dasi učni načrt že za 4. razred osnovne šole predpisuje pouk o najnavadnejših kemičnih pojavih.

Pouk v kemiji mora biti predvsem nazoren, brez poizkusov ostane otrokom neumljiv.

V epruveti topimo bakrene koščke ali opilke v vroči žvepleni kislini (segrevamo z vžigalico). Rastopino prelijemo in pustimo izhlapeti. Na dnu posode dobimo nekaj modre galice. Učenci poizkus skicirajo, poleg risbe epruvete pa zapišejo: baker + žveplena kislina = bakrena galica + voda + žveplov dvokis, lahko tudi s kemično pisavo: $\text{Cu} + 2\text{H}_2\text{SO}_4 = \text{CuSO}_4 + 2\text{H}_2\text{O} + \text{SO}_2$. Na ta način pridobivajo modro galico v tovarnah, pri nas v Celju. Kemične znake otrokom po možnosti pojasnimo, da jim olajšamo pomenjenje znakov vsaj za nekatere prvine. Poznanja obrazcev za spojine od učencev ne zahtevamo. Sistematično delo je v tem pogledu neizvedljivo, ker obilica druge prirodoznanske snovi ne dopušča, da bi se kemija mogla v ljudski šoli poučevati kot samostojen in na-

črtno urejen predmet. Zaradi teh ovir pa pouka o kemičnih znakih ne smemo popolnoma opustiti, saj poučujemo otroke tudi o drugih dogovornih znamenjih. Kemične znake bo učenec pozneje našel v kmetijskem strokovnem časopisju in knjigah in je potrebno, da razume njih pomen.

Baker so Babilonci kopali že 4000 let pred Kr. v gorah Sinaja in v pokrajini Oman ob Perzijskem zalivu. Pozneje so odkrili velika ležišča bakrene rude na otoku Cipru. Iz teh rudnikov so dobivali baker Feničani, pozneje pa Rimljani. Po tem otoku je dobila kovina latinsko ime Cuprum in znak Cu.

Tolmačenje obrazca H_2SO_4 mora biti čim enostavnejše. Otrokom povemo, da spojine nastajajo z združevanjem atomov. V vsakem najmanjšem delcu (molekulu) žveplene kisline sta združena dva atoma z enim atomom žvepla in s štirimi atomi kisika. Otroci ponazorijo molekule tako, da za vsako prvino narišejo odgovarjajoče število malih krogov, vpišejo vanje znake (H, S, O) in krogece med seboj zvežejo s črticami, ki naj predstavljajo medsebojno vez atomov.

Medsebojna povezanost atomov ni stalna. Posebno nestalen je vodik v kislinah. Ako žvepleno kislino spravimo v stik z bakrom, tedaj izžene baker iz kisline vodikove atome in vstopi na njih mesto. Nastane bakrena galica $CuSO_4$. Kemično enačbo o nastajanju bakrene galice učenci s krogi grafično ponazorijo.

Iz modre galice se izdeluje lepa modra barva. Ako raztopini bakrene galice dolijemo natrijevega ali kalijevega luga ($CuSO_4 + 2NaOH = Cu(OH)_2 + Na_2SO_4$), se iz raztopine izloči svetlomodra usedlina bakrenega hidroksida. Bakrene spojine so strupene, prav tako tudi barve, ki so narejene iz teh spojin.

Prisotnost bakra v galici dokažemo, ako v raztopino položimo žebelj. Ta se kmalu prevleče z drobci bakra. Bakreno ploščico postavimo v ocet tako, da del pločevine gleda iz kisline. Čez nekaj ur postane tisti del, ki stoji v kislini, svetel. Kislina razjeda, topi baker, nastala raztopina pa je strupena. Tam kjer moli kovina iz kisline, nastane zeleni volk. Jedilnega kovinskega pribora ne smemo puščati v jedilih ali neočiščenega. Mnogo pribora se izdeluje iz bakrenih zlitin, zato mora biti vedno snažen, da na njem ne nastajajo strupene spojine. Ako bi človek dnevno zaužival le $\frac{1}{8}$ g bakrene galice, bi se zastrupil in umrl. Zboli celo živina, ako liže z bakreno-apnenim beležem pobeljena drevesna debla ali zidove.

Strupene snovi ne škodujejo le človeku in živali, ampak tudi rastlinam. Primerno razredčene jih uporabljamo za zatiranje rastlinskih zajedavcev.

Z bakreno galico so včasih razkuževali semensko žito. Žito so nekaj minut namakali v 1% ali 1½% raztopini galice, nato osušili in posejali. Ker pa prodre vodena raztopina galice tudi v notranjost zrnja, ne zamori le trosov na semenu, ampak tudi 10 do 20% zrnja. Zato se sedaj za razkuževanje semena uporabljajo suha dezinfekcijska sredstva, arzenove in živosrebrne spojine. Najbolj razširjene rastlinske bolezni so sneti in plesni. (Dalje.)

Pavle Kveder

Telesna vzgoja, mladina in šola

UVOD

Pojem telesne vzgoje je tako star kot človek. Že prvi ljudje so se morali boriti s sosedom, naravo in raznimi njenimi produkti, če so hoteli živeti. Le zdrav, močan in neustrašen borec je zmožal kljubovati vsemu, kar ga je obdajalo. Zato se je uril v vseh mogočih telesnih spretnostih, ki so bile nujno potrebna osnova njegovega življenja. Znati je moral plezati, teči, plavati, streljati, skakati in drugo. Močnejši je zagospodaril nad slabšim. Taki so bili stari časi, te so izpodrinili novi, ki pa so poleg civilizacije in kulture prinašali tudi telesni propad. Življenje je človeka izobličilo, pokvarilo, postajal je telesno šibkejši. Pa so ljudje to kmalu spoznali — hoteli in skušali so popraviti ta nedostatek. Spet je poslednje čase telesna vzgoja z vsemi svojimi deli preplavila

in osvojila svet. Mladina je bila prva, ki se je oklenila telesno-vzgojnih idej, zato tudi mi učitelji ne moremo mimo tega dejanskega položaja. Tudi naša slovenska šola se mora ogreti za telesno-vzgojne ideje, če noče biti zaostala, stara, nedanašnja.

Marsikje sem občutil, da so za današnjo dobo pojmi o telesni vzgoji pri nas pogosto šepavi, dejal bi zaostali. Zato je potrebno, da se tudi med slovenskim učiteljstvom vzbudi zanimanje za telesno vzgojo in da bi se ta kot nujna potreba časa bolj upoštevala. To bi želel doseči s temi vrsticami.

Preko ugotovitve, da hoče mladina razgibanja, ne moremo. Tako je njeno nemirno in neustaljeno notranje hotenje, ki mu je težko postaviti zapreke. Izkoristimo to hotenje in usmerimo ga v dobrobit! Kako pa je gledala do nedavna in marsikje še gleda na to današnja šola? Z nerazumevanjem in celo nasprotovanjem! Le malo je bilo izjem in vsa čast jim! Pa tudi to ni moglo onemogočiti in zaustaviti silnega in vseobčega telesno-vzgojnega gibanja, ki je zavelo preko naših mladih njiv. Mladina je vkljub vsemu nasprotovanju na stečaj odprla pot telovadbi, športu in drugim panogam, ki so obetale in prinesle med njo novih, lepih in sončnih dni. Ali moremo zameriti mladini ta korak? Gotovo ne! Greh bi bil zatreti v mladini kakršna koli, torej tudi ta pozitivna hotenja, ki iščejo dela, bojev in uspehov. Narobe: podpreti, pomagati ji moramo s poukom, nasvetom in zgledi.

Ni pa bila samo šola tista, ki ji ta novi val ni dal mirnih ur. Tudi dom se je uprl tem »novotarijam« — seve pogostoma tudi res opravičeno. Strgani deli obleke, stolčeni in obdrgnjeni konci čevljev, potolčeni udje, slabi uspehi v šoli in polno podobnih reči so bili glavni vzroki, zaradi katerih so se jezili očetje in mamice nad svojimi, za »nove« telesno-vzgojne panoge preveč navdušenimi sinovi.

Delno sta imela in imata šola in dom popolnoma prav. Učni uspehi so se ponekod res morda poslabšali, tudi ne trdim, da ni bilo več raztresenosti in še več živahnosti, kar je predvsem rahljalo živce starejših. Žepi staršev so seve trpeli največ — posebno tam, kjer so imeli doma več sinov na primer žogobrcarjev. Sicer tudi kaj drugega ni bilo prav, ne tu, ne tam, seveda pa je bil vsem nevšečnostim kriv »šport«, kot so kratko in splošno imenovali ta pokret. Mogoče, da so kdaj tudi opravičeno pripisovali krivdo za take neprilike »športu«, največkrat pa povsem neopravičeno!

Že pred, zlasti pa po svetovni vojni je telesna vzgoja podrla pregrade, ki so jih ji stavljali, in se naselila tudi pri nas. Zavzela je torej široke predele in priromala tudi v najbolj skrite kote naše domovine. Zdravje, veselje in mnogo drugih koristi jo spremlja. Pa jo žal premalo upošteevamo. Ugnezdila se je marsikje. Koristi, pridobljene z njo, so rastle in počasi smo jo pričeli spoznavati. Tudi prosvetne oblasti so uvidele njeno potrebo in za njeno izvedbo so v učnih načrtih določili skromno odmerjeni čas. Žal pa se te »telovadne ure« uporabljajo v šoli največkrat za vse drugo kot za to, čemur so namenjene. Je tako! In res žalostno je to! Svet nas je tudi na tem polju daleč prehitel, ker so drugod že davno ustanovili telesno-vzgojne šole in znanstvene institute, ki se bavijo s telesno vzgojo in njenimi vplivi ter raziskujejo njene vrednosti in napake z vseh strani. Telesna vzgoja je danes veda, ki jo mora vsaj delno poznati vsak, ki ima opravka z mladino. Le v zdravem rodu je in bo zdrava in močna bodočnost narodova! Pozno sicer, a vendar se je tudi pri nas vzbudilo zanimanje za telesno vzgojo ljudstva. Dobili smo močne telesno-vzgojne organizacije, športne zveze in celo ministrstvo za telesno vzgojo ljudstva. Zadnji čas pa smo dobili tudi šolo za telesno vzgojo, ki naj bi nam dala prvih domačih, strokovno izobraženih in pravilno športno vzgojenih vodij. Tudi pri nas smo torej uvideli važnost in korist pravilno vodene in koristno uporabljane telesne vzgoje.

Posebno in predvsem pa je naša naloga, naloga ljudskošolskih učiteljev, da poneseemo lepo in zdravo idejo telesne vzgoje med vse narodove plasti. Če hočemo govoriti ozir, razširjati telesno vzgojo med narodom, moramo spoznati njen cilj in nalogo ter korist, če je pravilno ali če je napačno gojena. In o vsem tem bom skušal podati nekaj misli. Danes naj omenim le to, da nam pravilna telesna vzgoja prinaša sto in sto koristi. Bodimo z njo sejalci zdravja, moči, poštene borbenosti in iskrenega veselja, ker te stvari so predvsem potrebne mladini in vsemu narodu. (Dalje.)

aaa

V letu 1939 zgrajena šolska poslopja (Konec.)

V zadnji številki »Slovenskega učitelja« smo priobčili opis novega šolskega poslopja na Karlovcih pri Vel. Laščah. Danes objavljamo še sliko tega poslopja.

V letu 1939 pa so bila poleg novozgrajenih šolskih poslopij tri šolska poslopja povečana in prenovljena, pri čemer so dobila popolnoma novo obliko, večjo uporabnost in vrednost.

Tako so v Bukovici nad Škofjo Loko dvignili pritlično stavbo za eno nadstropje. Pridobili so s tem še eno učilnico in dvoje samskih stanovanj. Zunaj stavba ne more sicer skriti, da je bila zgrajena v dveh različnih dobah, znotraj pa se razlika ne pozna toliko. Šola ima dve učilnici, upraviteljevo stanovanje in stanovanji za drugi dve učni osebi. Nadzidava je bila dovršena v nekaj mesecih in je stala približno 160.000 din. Kraj je 395 m nad morjem, 11 km oddaljen od Škofje Loke in leži ob lepi cesti, ki pelje skozi prijazne Selce v Železnike.

Šola na Karlovcih

Šola v Bukovici

V Gornji Rečici v okraju Laško niso mogli nadzidati staro šolsko poslopje, zato pa so mu prizidali dve učilnici. Prizidek pa je znatno večji od starega poslopja. Škoda pa je, da ni v njem učiteljskega stanovanja. Stanovanje za upravitelja je še v starem delu, pa je pomanjkljivo. Tudi učilnica v starem poslopiju, ki je sicer dovolj velika, je zaradi vlage še kritična.

Gornja Rečica leži 347 m nad morjem in je le 10 km oddaljena od železniške postaje v Laškem. Prizidek in vse reparature so stale 220.000 din.

Nevzdržne so bile šolske razmere v Gabrju nad Brusnicami. Šola je bila nastanjena v zasebnem poslopiju. Spodaj trgovina, zgoraj šola. To hišo so kupili in predelali v šolo. Sedaj sta v nji dve učilnici in dve manjši stanovanji. Odločujoče činitelje je vodila pri ureditvi hiše v šolo zgolj gospodarska stran revne upravne občine. Bodočnost bo kaj kmalu pokazala, da možje niso kar najmo-

dreje postopali, ko so zapostavljali šolske potrebe gospodarskim. Namen izobrazbe je, da dvigne tudi gospodarsko moč vsakega posameznika in družbe, to je občine. Gabrje leži 394 m nad morjem in je 13 km oddaljeno od Nov. mesta.

To so vidnejša dela v našem šolskem gospodarstvu v letu 1939. Za bodoče je treba napraviti načrtno šolsko gospodarstvo, ker je še dosti krajev, ki nimajo šolskih poslopij, a če jih imajo, ne ustrezajo več časovnim potrebam. Prosvetne potrebe res zahtevajo žrtev, toda ne gre drugače. Korist in čast naroda zahtevata žrtev.

Maks Pirnik

Izvestje mladinske glasbe v šolskem letu 1938/39

Koncerti:

Koncertno sezono je otvoril Trboveljski slavček na kongresu za zaščito dece v Beogradu (Kolarčeva dvorana) 5. X. 1938 in 6. X. za mladino. Program: Adamič (4), Lajovic (1), Osterc (1), Pahor (1), G. Ipavec (1), Grbec (1), Mirk (1), Foerster (1), Tomc (1), B. Ipavec (1), Vodopivec (1), Kogoj (1), Premrl (1), Bravničar (1), Švara (1); 8. X. v Sofiji z istim sporedom. 9. X. slovenska maša v Sofiji in isti dan koncert za mladino. 10. X. v Perniku koncert in v Sofiji 11. X. II. koncert za mladino. TS praznuje 10 letnico in ima nad 200 glasbenih nastopov za seboj doma in v tujini. TS je nato koncertiral v Ljubljani (filharmonična) 17. X.; dalje 6. VI. 1939 duhovni koncert (mlad. maša Ivana Grbca) v franč. cerkvi v Ljubljani. TS je pel isti program 19. X. 1939 v Smartnem pri Litiji in 23. X. v Trbovljah. — 4. III. 1939 koncert mlad. zbora (56) iz Kobilja (Novak) v Prekmurju v Murski Soboti. Zbor je že večkrat koncertiral (Lendava, Črensovci), zaradi sredstev ne more preko Mure. — Program: narodne (11) in umetne Adamič (1), Čigan (1) in Preželj (1). — 12. III. koncert mlad. zbora (60) v Račah (Jože Zorn). Zbor je ustanovil leta 1933 in je že 30 krat koncertiral. Program: Vodopivec (1), Premrl (1), Dolinar (1), Adamič (3), Tomc (2), Kogoj (2), Pirnik (5), Cvetko (1), Osterc (1); 19. III. ponovni koncert v Račah s prenosom in 3. IV. v Mariboru. — 12. III. koncert mlad. zbora (60) iz Begunj pri Cerknici (Anica Drobničeva). Ustanovila ga je 1938 in je že trikrat koncertiral. Program: narodne (10) in umetne Tomc (3), Šterbenc (1), Šček (1). — 19. III. koncert mlad. zbora (90) meščanske šole (Pirnik) na Rakeku. Ustanovil 1938 in je imel že 6 koncertov. Program: Adamič (2), Dolinar (1), Tomc (1), Savin (1), Osterc (2), Premrl (1), Pirnik (2), Šivic (1), Bravničar (1), Cvetko (1). Navzoči: Dolinar, Tomc, Savin, Osterc, Cvetko, Šivic. Koncert je proslavil 80 letnico nestorja slov. skladateljev, Rista Savina. 24. IV. koncert v Ljubljani (filharmonična dvorana); 30. IV. na Rakeku s prenosom. — 4. VI. koncert mlad. zbora (80) v Sv. Lovrencu na Drav. polju (gdč. Marija Šuštarjeva). Ustanovila 1933 in je 28 krat nastopil. Program: narodne (12), umetne Adamič (2), Mav (2), Ipavec (1), Kogoj (1). — 4. VI. koncert mlad. zbora (60) na Hajdini pri Ptuj (7). Program: narodne (6), Premrl (1), Šonc (2), Adamič (1). — 4. VI. koncert mlad. zbora (50) pri Sv. Tomažu (Janko Šepce). Ustanovil 1937. Program: narodne (10), Adamič (1), Aljaž (1).

G. Ipavec (1), Mav (2). — Koncertirali so: mešč. šola v Št. Vidu nad Ljubljano, Černo-
melj, Ribnica na Dolenjskem, Litija, Ptuj; ljudske šole: Križe pri Tržiču, Naklo itd. Kljub
prošnji mi niso poslali programov.

Festivali:

26. III. v Žužemberku. Zbori iz Ambrusa (Studen Nuša) 36 pevcev, Ajdovca (Sič
Stefan) 30 pevcev, Hinj (Puschl Roza) 30, Šmihela (Leder Mirko) 35, Zagradca (Ljubič
Mirko) 45, Žužemberka (Jalen Franc) 50 pevcev. Skupni zbori 150 pevcev. Program: narod-
ne (15), Adamič (4), Grbec (4), Kogoj (2), Kosi (1), Premrl (1). — 2. IV. (III.) v Slov.
Konjicah. Zbori iz Konjic (34) deška (Marij Bratuž), Konjic (35) dekliska (Lea Rot in
Marija Seručar), Loč (Silvester Orel) 60, Oplotnice (Makso Sekirnik) 57, Prihove (Jakob
Štefancič) 50, Špitaliča (Jože Trošt) 18, Vitanja (sestri Županovi) 35, Zreč (Karel Mrav-
ljak) 66, Žič (Emil Ulaga) 50. Skupni zbori 300 pevcev. Program: narodne (20), Adamič (10),
Bravničar (1), Gerbič (1), Kogoj (1), Kosi (1), Mirk (1), Osterc (1), Pirnik (1), Savin (1),
Šček (5), Tomc (1), Ulaga (2), Vodopivec (1). — 7. V. na Rakeku. Zbori iz Gornjega Lo-
gatca (Valentin Doljak) 60, Grahovega (Stanko Novljan) 40, Žirov (Beno Gabrovec) 70,
Begunj (Anica Drobničeva) 70, Dol. Logatca (Janko Guček) 40, Rakeka (Tilka Hermano-
va) 70, Rakeka mešč. šola (Pirnik) 90. Skupni zbori 430 pevcev. Program: narodne (12),
Adamič (4), Cvetko (1), Guček (1), Jobst (1), Kimovec (1), Osterc (1), Pirnik (1), Premrl (1),
Šterbenc (1), Šček (1), Tomc (3). — 10. VI. v Ptujju. Zbori iz Cirkovc (ga. Jančičeva) 50,
Sv. Marjete (Stanič) 40, Sv. Lovrenca (Mici Suštarjeva) 80, Ptujja m. šola (Janko Hasl) (?).
Skupni zbori 250 pevcev. Program: narodne (8), Adamič (2), Tomc (1), Ipavec (1).

Nastopi srednjih in glasbenih šol:

30. IV. Celje. Zbori: mešč. šola šolskih sester (s. Ljubomira Žulj), dekl. mešč. šola
(Danica Gruden), deška mešč. šola (Šegula Josip); program: narodne (3), Pregelj (2), Pre-
mrl (2), Šček (2), Šantel (1), Mav (1), Jereb (2), G. Ipavic (1), Adamič (1). — 30. IV.
Ljubljana. Zbori: klas. gimnazija (Kramolc), žen. realna (Kalinova), učiteljske (Repovž),
mestna ženska gimn. (Dolinar), I. drž. (Rančigaj), II. drž. (Svikaršič), Krekova (Tomc),
III. drž. (Cerar). Program: narodne (20). — 30. IV. Murska Sobota (Justin). Program: narod-
ne (14), Osterc (1). — 7. V. Školijska gimnazija (Tome, Snoj). Orkestralni program:
Haydn, Stolz, Mozart, Tomc; vokalni: narodne (5), Tome (2), Schwab (1), Vodopivec (1),
Adamič (1), Gašparič (1), Klemenčič (1). — 13. V. Maribor. Zenska real. (Zafošnik),
učiteljske š. sester (s. Dulcissima Trobina), učiteljske (Pahor), drž. real. (Ostrouška),
klasična (Mihelčič). — Program: narodne (4), Zafošnik (2), Tomc (2), Kozina (1), Šček (1),
Adamič (3), Lajovic (1), G. Ipavic (1), Krek (1), Ocvirk (1), Premrl (1). — 2. IV. Ljub-
ljana, meščanske šole. II. deška in dekliska (Laharnarjeva), Lichtenturn (s. Cirila),
II. mešana (Rudolfova), III. meščanska (Rudolfova), I. deška (Šaršonova), I. meščanska
(Kernc), I. dekl. (Šaršonova). Program: narodne (5), Adamič (3), Šček (3), Premrl (2),
Tomc (2), Bajuk (1), Sattner (1). — 18. V. Šol. sestre v Celju (prof. Ljubomira Žulj).
Instrumentalni: Pavčič, Moy, Beethoven, Humbert, Kraus, Čajkovskij, Schumann, Haydn,
Bossi; vokalni: narodne (1), Pregelj (1), Premrl (1), Šček (1), Mav (1). — 26. V. Glasbena
Matica, Ljubljana (Jeraj, Sonc). Instrumentalni: Ipavic, Jeraj, Lajovic, Adamič, Kogoj,
Škerjanc; vokalni: Sonc (1), Adamič (2), Premrl (2), Sattner (1). — 3. VI. Učiteljske,
Ljubljana (prof. Repovž). Orkestralni: Gounod, Smith, Dvořak, Jeraj, Čerin; vokalni:
narodne (4).

Književne vesti

Začetnica: Preljubo veselje...

O začetnici, ki je izšla lansko leto za
naše ljudske šole in so nam jo dali v upo-
rabo, naj bi podala nekako oceno s svojega
stališča, kako so jo otroci sprejeli, kako so
se nanjo navadili, kako napredujejo ob nji.

Ne bom rabila učenih psiholoških in pe-
daškoških izrazov, temveč povedala le o svo-
jih osebnih vtisih, to je, kaj mi je pri na-
činu, v katerem nam podaja knjiga snov za
prvo šolsko leto, vseh in kaj se mi zdi, da
ne ustreza mladinski stopnji, odnosno ji
je že odveč.

Začetnico je krstil njen avtor z naslo-
vom: »Preljubo veselje, oj kje si doma.«
Odgovorila bi mu lahko na to: Pri malih,
nedolžnih, nepokvarjenih dušicah, ki so na-
stežaj odprte vsem vtisom in sprejemajo
radostno vase, kar jim nudi okolje, pred-
vsem šola, v katero so vstopili v začetku
šolskega leta s plahimi koraki in utripajoči-
mi srci. Temle je bila namenjena začetnica,
ki sem se je na prvi pogled ustrašila, a
hkratu zveselila. Hitela sem prebrati Pi-
brovčev: »Pouk branja po globalni metodi«
in karkoli so že pisali o tej metodi, pa sem
našla le malo uporabnega.

Začetnica ne podaja le čtiva, temveč proučava posamezne črke. In prav to proučevanje poedinih črk me je pritegnilo bolj, kakor »Naša prva knjiga«, pri kateri smo morali črke šele izločevati iz čtiva. Zato je ta knjiga res prava začetnica. Pred čtivom ima za vsako črko fonetičen izraz in oblikuje črko iz začetka normalne besede, kar je prav primerno otrokom na tej stopnji.

V začetku knjige so risalne in fonetične predvaje, ki so si jih otroci prisvojili z lahkoto in veseljem, ker so risane na jako šegav način, kar je male vedno iznova pritegnilo. Črke smo risali. Velike črke so povčini le povečane male črke, n. pr.: a, n, m, ki jim dajem prednost pred onimi, ker po njih otroci igraje prehajajo k pisanim črkam, samo da jih zvežejo med seboj z nekaj črtami. Od strani 62. dalje je šele prehod k pisanim črkam, a zdelo se mi je prepozno začeti šele takrat s pisanjem. Takoj ko sem uvidela in so spoznali tudi mali sami, da nam je napisovanje z risanimi črkami prepočasno, smo prešli na pisane črke, in sicer smo začeli z malimi. Seveda še kljub temu uporabljamo risalno pisanje, saj le potom risanja pomni otrok polne dele črk.

Torej knjiga ni pripravljena za globalno tendenco. Kjer v začetku manjka v besedi črka, ki je nismo spoznali, je vstavljena v kvadratu, izgovorili smo jo in ni motila smisla posameznih besed. Učenke so sklepale iz smisla na celo besedo in so čitale tudi tisto črko, čeprav je v resnici še niso poznale. N. pr. je v besedi JERA še R neznan in vstavljen v kvadratu, a ko smo pozneje le to narisavali, so se učenke spomnile, kje so že srečale to znanko. Izpočetka je stavljena v stavku tudi slika predmeta za besedo, kar tudi olajša čitanje, da je že takoj izprva smiselno. Tudi računski znak = se je uporabil.

Besedilo pri črkah je dobro in otrokovemu duhu prav primerno.

Pokojni Brinar je večkrat kritiziral mladinske knjige in poudarjal: »Ne pišite za otroka po otroče, temveč otroško, da se naslaja nad takim čtivom tudi odrasel človek!« In ta knjiga je taka. Če slike že odraslega mikajo, saj podaja vsaka izmed njih resnično življenje, da se človek pestrih podob kar nagledati ne more, pa jim je vseč tudi besedilo. Resnica je, da knjigo pregledujejo atki in mame, tetke in starejše sestre, zato ker ima v slikah in besedilu premnogo snovi za družinsko skupnost.

Skratka, knjige so bili veseli starši in otroci in so jo tudi skoraj vsem kupili, tako da je ostalo precej novih knjig v šolski zalogi. Toliko sem povedala že v prilogi novi knjigi, da skoraj ne bo reči kaj nepovoljnega o njej.

Vendar le nekaj! Pri mnogih črkah je čtivo preobširno. Dalo bi se skržiti in bi

še zadostovalo. Vsaka čitanka je res da maksimalna, ali začetnica bi ne smela biti. Pri najboljši volji, vztrajnem opouku in pri še dokaj dobrem šolskem obisku nisem prišla pred božičem preko velikih tiskank in ker je v knjigi nekaj lepih, božiču primernih sestavkov, smo jih morali žal opustiti, sedaj pa niso več aktualni (sredi januarja).

Motilo nas je v začetku tudi neprestano vmešavanje staršev, ki so trdili, da otroci ne poznajo črk, temveč čitajo besedilo kar na pamet. To novo celostno čitanje jim nikakor ni šlo v račun.

Pojasnjevala sem jim, kolikor se je pač dalo, da bodo imeli otroci črke še tolikokrat pred očmi in se jim bodo že vtisnile v spomin.

Glaskovalne metode nisem upoštevala, temveč celostno in danes, ko smo premagali velike črke, otroci v pretežni večini že dokaj dobro čitajo. Seveda ne smemo otroka vzporejati odraslemu človeku, saj ne more dojemati tako naglo besedo in smisel prečitane, čeprav iz celote tudi smisel dobro razbirajo.

Ni pa misliti, da je pouk po tej začetnici otrokom ali pa učitelju igrača. Zaradi raznih tipov otrok, ki jih imamo v razredu, zadevamo marsikje na velike težave, čeprav še davno ne na tolike, kakor pri nekaterih začetnicah, po katerih smo že poučevali.

Kar bi bilo še reči o zunanji opremi, se mi zdi papir preslab, da se takoj strga. Za otroke mora biti papir močan, ker listajo dan za dnem po knjigi in čitajo tako, da kažejo bodisi s prstom ali s paličico.

Tudi vezava ni dobra, listi že kar padajo iz knjige, pa še do polovice nismo prišli.

20 dinarjev sicer za tako razkošno, s slikami opremljeno knjigo ni veliko, vendar bi morala biti za otroke bolj trpežna izdelava.

Če povzamemo iz vsega končni rezultat, moramo priznati sestavljalcu, banskemu šolskemu nadzorniku Bobiču in ilustratorju profesorju Klopčiču izredno poznavanje otroške duše in veliko psihološko spretnost, da sta omogočila izid te moderne začetnice, ki je v ponos slovenski šolski literaturi, v veselje našim otrokom in prijeten pouk v naših šolah.

Koželj Marija.

Nova kmečka stanovska knjiga. Pravkar je izšla nova knjiga Ludovika Puša: *Kmečki stan*. Psihološke in sociološke korenine kmečkega stanovskega gibanja. Poleg kratkega predgovora, začetne besede in uvoda ima knjiga sledeča poglavja: *Človek, Sloj, Stan, Kmečki stan in Temeljna načela kmečkega stanovskega gibanja*. V teh poglavjih obravnava avtor zelo živo, zanimivo in temeljito vso zgoraj naznačeno snov. Knjigo toplo priporočamo. Izšla je pri Banovinski zalogi šolskih knjig in učil v Ljubljani in stane pri obsegu 112 strani kartonirana samo 20 din.

Poročila družbenih podružnic

Zapisnik

zborovanja podružnice Slomškove družbe za radovljiški okraj,
dne 15. oktobra 1939 na Jesenicah.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika zadnjega zborovanja.
2. Predavanji: Hafner Ivan: Premikanje osončja po novem sistemu.
Hafner Franc: O mladinskem čtivu.
3. Slučajnosti.

Predsednik g. Grad Boris otvori zborovanje in pozdravi navzoče članstvo, posebej predavatelja g. Hafnerja Ivana. Navede opravičbe odsotnih članov, ki so izostali največ zaradi bolezni, nekateri zaradi zadržanosti, dva člana pa zaradi vpoklica k vojaškim vežbam. Nato preide na dnevni red.

ad 1. Prečita se zapisnik zadnjega zborovanja, ki je bilo obehem občni zbor za leto 1939.

ad 2. Gospod Hafner Ivan, uradnik KID na Jesenicah, prične s predavanjem o premikanju osončja, kot si ga zamišlja on. Posebnost njegove teorije tiči v tem, da si predstavlja zemeljsko os navpično, ravnino zemeljskega kroženja okoli sonca pa poševno. Ker se premakne tekom enega leta na svoji poti tudi sonce za 2430 km dalje, ni pot zemlje poševna elipsa, temveč špiralni zavoj, pot v nekem številu let pa raztegnjena elipsasta vijajnica.

Svoja izvajanja je upodabljal predavatelj prav nazorno in zanimivo ter navajal zelo razumljive primere.

Nato je predavatelj nanizal še nekaj zanimivosti iz zvezdoslovja, kakor ponazoritev razdalj v vsemirju, in pokazal zbirko astronomskih risb ter načrtov, ki so njegova izvajanja uspešno ponazorila.

Predsednik se je g. predavatelju zahvalil za njegova zanimiva izvajanja in podal besedo tovarišu Francu Hafnerju,

Tovariš Franc Hafner je osredotočil svoje predavanje o mladinskem čtivu na mladinski list »Vrtec«. V živahnem in pestrem izvajanju je opisal svoje delovanje v domačem kraju v prid omenjenega lista. Na kratko je orisal sedanje stanje lista, njegove vrline in veliki pomen za našo mladino, uporabo lista v šoli in svoje misli, kako zainteresirati mladino zanj in dvigniti število naročnikov.

Predsednik se tudi njemu zahvali za lepo izvajanje referata in doda temu svoje vzpodbudne misli in priporočilo.

ad 3. Pri slučajnostih predlaga g. predsednik, naj bi se sešli prihodnjo nedeljo v primeru lepšega vremena v Vrbi na Prešernovem rojstnem domu, kjer bi se vpisali v spominsko knjigo. Nekateri so bili mnenja, da bi priredili takaj eno letošnjih zborovanj. Predsednik se strinja s predlogom ter bi v tem primeru povabil kot predavatelja Prešernovega rojaka g. F. S. Finžgarja. Po-zneje naj bi prišla na vrsto gdč. Čibejeva.

Končno g. predsednik prav prisrčno pozdravi tovarišico Žerjavovo, ki odhaja iz zdravstvenih ozirrov na novo službeno mesto v Ljubljano, ter tovariša Starca, ki je nastavljen v Boh. Srednjo vas.

Ker ni bilo drugih predlogov, zaključi g. predsednik z zahvalo zborovanje.

Predsednik:

B. Grad, l. r.

Zapisnikar (namestnik):

A. Bregant, l. r.

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

NAJMODERNEJE UREJEN GRAFIČNI ZAVOD
KAMNOTISK / OFFSETTISK / BAKROTISK / KLIŠARNA
KVALITATIVNI IZDELKI V TISKARNI IN **KNJIGOVEZNICI**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

ZALOŽBA ŠOLSKIH IN DRUGIH KNJIG
ZALOGA DOMAČEGA IN TUJEZEMSKEGA DOBREGA TISKA

PODRUŽNICA „NIČMAN“ V LJUBLJANI: BOGATA ZALOGA DEVOCIJO-
NALIJ, KNJIG, ŠOLSKIH IN PISARNIŠKIH STVARI

HHRANILNICA DRAVSKE BANOVIINE

LJUBLJANA
KOČEVJE
MARIBOR
CELJE

VLOGE OBREŠTUJE PO NAJVIŠJI OBREŠTNI MERI
CENENA POSOJILA DAJE NA REDNO ODPLAČEVANJE

Z A N J E N E V L O G E J A M Č I **D R A V S K A B A N O V I N A**

**Tovariši! Zbirajte oglase, ker s tem podpi-
rate svoje strokovno glasilo! Upravništvo.**

Največji slovenski pupilarnovarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Stanje vlog Din 420.000.000

Lastne rezerve „ 28.650.000

Dovoljuje posojila proti vknjižbi

Z a v s e o b v e z e h r a n i l n i c e j a m č i

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA